

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“

ЮРИДИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ

КАТЕДРА „НАКАЗАТЕЛНОПРАВНИ НАУКИ“

РАДОСЛАВА МАРИНОВА ЙОРДАНОВА

ДЕПЕНАЛИЗАЦИЯТА В БЪЛГАРСКОТО НАКАЗАТЕЛНО ПРАВО

АВТОРЕФЕРАТ

за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ в област
на висше образование

3. стопански, социални и правни науки, професионално
направление 3.6 право докторска програма „Наказателно право“

Научен ръководител:

проф. д-р Лазар Груев

София

2019

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННОТО ИЗСЛЕДВАНЕ

1. Актуалност на изследването

Актуалността на научното изследване е свързана с дискусията за развитието на наказателното право, която в последните 30 години неизменно съпътства социално-икономическите и политическите промени в България. Тази дискусия е наложителна при изграждането на актуална наказателната политика, която държавата следва да възприеме с цел превенция и противодействие на престъпността. Към настоящия момент отсъства научно изследване, което да анализира възможните подходи на законодателя във връзка за депенализацията като форма на диференциация на наказателната отговорност.

Наказателната политика на държавата се реализира чрез позитивното право. За да може Наказателният кодекс и Наказателно-процесуалният кодекс да са адекватен неин израз, е необходима цялостна преоценка на съставите на престъпления, като освен популярната криминализация на дадено поведение и засилване на строгостта на предвидените наказания е нужно да бъде поставен въпросът и за декриминализация или депенализация на други деяния, които са с по-ниска степен на обществена опасност или чиято обществена опасност е отпаднала.

Основната цел на държавата при наказателноправното регулиране е осигуряването на ефективна защита на правата и законните интереси на

гражданите от престъпни посегателства в условия на правна сигурност и стабилен правов ред.

Несъмнено е, че в противодействието на престъпността следва да бъдат използвани всички възможности, които българското позитивно право познава за диференциацията на наказателна отговорност, така че наказателната репресия да постигне по-голяма ефективност, като едновременно се удовлетворят обществените очаквания за справедливост, и от друга – да е съответна на обществената опасност на извършеното деяние.

В дисертационния труд е застъпена идеята, че при изграждане на наказателния закон законодателят е длъжен да предостави на правоприлагащите органи необходимия инструментариум, така че след като е установено основание за възникване на наказателна отговорност, да бъде избрана такава мярка за въздействие по отношение на нарушителя на наказателноправната забрана, че да бъде обезпечено постигането на определени цели. Това са онези цели, които съвременните общества възприемат, че са единствено възможни при наказването - да се поправи и превъзпита извършителя към спазване законите и добрите нрави, да се въздейства предупредително върху него и да му се отнеме възможността да върши други престъпления и да се въздейства възпитателно и предупредително върху другите членове на обществото. Отдавна цивилизованите правни системи са изоставили възмездието като цел на наказването при извършено противоправно поведение.

В разработката се поддържа идеята, че усилията на правосъдието трябва да се концентрират за разглеждане на дела за тежки престъпления и за осъждане на лица, чието противоправно поведение не може да бъде коригирано с други, по-леки мерки за въздействие. В този смисъл

наказателноправните мерки за въздействие следва да са *ultima ratio* – последният възможен аргумент на държавата с борбата с противоправните деяния.

Акцентираща се върху разбирането, че хуманизирането на наказателното законодателство не води до увеличаване на престъпността. В сравнителноправен аспект това хуманизиране е свързано преди всичко с търсене на ефикасни алтернативи на наказанието като мярка за държавна принуда.

В дисертационния труд е направен опит да се защити тезата, че в основата на бъдещото развитие на позитивното наказателно право следва да стои съобразяването му със световните тенденции, което означава законодателят да се ръководи от принципа за икономия на наказателната репресия и на субсидиарност на наказателноправните мерки. Казано с други думи наказателната отговорност следва да възникне и се развие след като са се изчерпали всички останали средства за възпиране, поправка и превъзпитание на извършителя на противообществено деяние.

В изследването е посочено, че в българското позитивно наказателно право са възприети няколко подхода по отношение на онези деяния, които не са с висока степен на обществена опасност и за които е неоправдано използването на наказателната репресия като средство за въздействие – чрез тяхната депенализация и чрез въвеждането на състави на административни нарушения в Особената част на Наказателния кодекс.

За целите на дисертационното изследване депенализацията е разбрана като предвидени от наказателния закон институти, при които наказателното правоотношение не се реализира в пълен обем, като в едни случаи деецът се освобождава от наказателна отговорност и му се налага

друг вид наказание, а в други случаи – не се налага наказание изобщо или се налагат други мерки за въздействие. Затова и в изследването депенализацията се разглежда като средство за диференциация на наказателната отговорност.

Основният акцент в изследването е поставен върху освобождаването от наказателна отговорност като водещият метод за депенализация, използван от българското наказателно право. Едновременно с това са обобщени и другите способности, при които държавата се отказва да наложи наказание на дадено лице, въпреки че то е извършило престъпление. Така наред с освобождаването от наказателна отговорност са изследвани хипотезите, при които по силата на закона отпада наказуемостта на деянието, както и поощрителните разпоредби, при които при последващо положително поведение на извършителя, което е насочено към предотвратяване или ограничаване на общественноопасните последици на деянието, законът изключва възможността да бъде търсена наказателна отговорност. Познатите от Наказателния закон поощрителни разпоредби стимулират извършителя „да направи“, „да каже“, и ако го стори държавата „се отказва“ от наказването на престъпника. Законодателната преценка е основана на своеобразна съпоставка между благата, които са засегнати с противоправното поведение, с необходимостта от наказване на извършителя

В изследването е направен опит да се защити тезата, че не бива да се отричат съществуващите институти, при които се смекчава наказателната репресия. Доказана е жизнеспособността на института на освобождаването от наказателна отговорност с налагане на административно наказание, като чрез очертаване на проблемите при прилагането му се налага извода, че измененията в неговата уредба в

последните 15 години вместо да го усъвършенстват създават проблеми в практиката.

Основен аргумент в защита на тезата, че освобождаването от наказателна отговорност има своето бъдеще в системата на наказателноправното регулиране е фактът, че при освобождаването от наказателна отговорност чрез използване на минимум принуда се постигат целите на наказанието по чл. 36 НК и се набляга на индивидуалната превенция. За разлика от декриминализацията, която представлява законодателна оценка, при която дадено противоправно деяние престава да бъде престъпление, при депенализацията деянието запазва престъпния си характер, а се променя само реакцията на държавата при инцидентни престъпни прояви, които не са с висока обществена опасност.

В дисертационното изследване е посочено, че едновременно с депенализацията на някои деяния от системата на престъпления по Наказателния кодекс, в особената му част е предвидено и санкциониране по административен ред на деяния, които засягат по някакъв начин обществените отношения, регулирани от материалното наказателно право, но поради ниската им обществена опасност не представляват престъпления, а административни нарушения.

В дисертацията са анализирани всички състави на административни нарушения, очертани в особената част на Наказателния кодекс - чл. 135, ал. 5 НК, чл. 218б НК, чл. 225б, ал. 3 НК, чл. 228, ал. 3 НК, чл. 231, ал. 2 НК, чл. 232, ал. 3 НК, чл. 242, ал. 6 НК, чл. 352а, ал. 5 НК и чл. 353, ал. 4 НК, като е аргументирано становището, че с изключение на особената хипотеза на чл. 218б НК, при която се декриминализират някои престъпления против собствеността, останалите състави на

административни нарушения следва да бъдат изведени извън уредбата на Наказателния кодекс.

Най-накрая в дисертационния труд се изследва проблемът за припокриването на състави на административни нарушения и престъпления, като е изведена тезата, че е необходима законодателна промяна, при която да се намери механизъм за ясното отграничаване на деянията, които представляват административно нарушение от тези, които са престъпление.

2. Цел и задачи на изследването

Целта на настоящото изследване е чрез анализ на действащата наказателноправна уредба да се изследва системата на депенализацията в наказателното ни право.

Тази цел е конкретизирана в следните задачи:

1. Да се обобщят някои специфични и нетипични институти на наказателното право – освобождаването от наказателна отговорност и административните нарушения, включени в системата на Особената част на Наказателния кодекс;
2. Да се набележат проблемите при прилагането на института на освобождаването от наказателна отговорност с налагане на административно наказание, да се дадат предложения за тяхното разрешаване.

3. Да се съпоставят понятията за престъпление и административно нарушение
4. Да се анализира проблемът за припокриването на състави на административни нарушения и престъпления
5. Да се преосмисли изобщо необходимостта от съществуването на състави на административни нарушения в Наказателния кодекс.

3. Обект и предмет на изследването

Обект на научния анализ са разпоредбите на Наказателния кодекс, регламентиращи освобождаването от наказателна отговорност и съставите на административни нарушения. Отделно са анализирани и някои от съставите на административни нарушения в специалните закони, които се припокриват със състави на престъпления в Наказателния кодекс.

Предметът на изследването включва теоретичното разбиране за правния характер на освобождаването от наказателната отговорност, разграничаването на този институт от сходни институти, при които не се стига до реализиране на наказателната отговорност, взаимовръзката на престъплението и административното нарушение, както и констатираните проблеми в правоприлагането при припокриване на състави на престъпления и административни нарушения.

За да бъдат постигнати целите на изследването, са определени основанията за освобождаване от наказателна отговорност, направен е анализ на съществуващите тези в доктрината относно същността на

института, определянето на възможните посоки на развитието на освобождаването от наказателна отговорност на непълнолетните и на освобождаването от наказателна отговорност с налагане на административно наказание, както и са очертани основните проблеми при прилагането на института. Най-накрая е осъществено цялостно изследване на административните нарушения в Наказателния кодекс, каквото не е правено до настоящия момент.

Изследването има за цел да защити тезата, че съставите на административни нарушения са чужди на системата на настоящия Наказателен кодекс. Не на последно място, чрез обсъждане на конкуренцията между наказателната и административнонаказателната отговорност се доказва необходимостта от предприемането на законодателни разрешения, при които да бъде нормативно регламентирано ясно разграничение между престъплението и административното нарушение.

Изследването набляга на редица проблеми при освобождаването от наказателна отговорност и липсата на строг научен подход при въвеждането на основанията и предпоставките за това освобождаване, както и на изключенията, при които тази форма на депенализация е неприложима.

4. Методология на изследването

За постигането на поставените научни цели са използвани общонаучните методи на познание: наблюдение, описание, сравнение,

научен анализ и синтез. Използван е и исторически метод, за изясняването както на основанията за възникване на института за освобождаване от наказателна отговорност, неговата еволюция, посредством който анализ се изяснява съвременното съдържание и значение. А чрез сравнителноправния метод се посочват основните тенденции на развитието на реакцията на държавата в срещу противоправно поведение в други правни системи, използваните подходи за смекчаване на наказателната репресия и респективно приликите и отликите на българската система с останалите съвременни правни системи. Използван е също и правно-догматичният метод, чрез който в дисертационния труд са разгледани и анализирани редица становища, поддържани в българската наказателноправна доктрина и съдебната практика, свързани с освобождаването от наказателна отговорност.

5. Практическо значение

- Да се изясни съдържанието на институтите на освобождаването от наказателна отговорност;
- Да се отграничи освобождаването от наказателна отговорност от други институти, при които не се реализира наказателна отговорност;
- Да се анализират и обобщят съставите на административни нарушения в Наказателния кодекс;
- Да се изясни съотношението между наказателната и административнонаказателната отговорност;

- Да се обобщят проблемите в практиката при прилагането на института за освобождаване от наказателна отговорност с налагане на административно наказание;
- Да се посочат проблемите при припокриването на състави на престъпления със състави на административни нарушения по специалните закони.

II. ОБЕМ И СТРУКТУРА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Дисертацията е в обем 195 страници. Дисертационният труд се състои от въведение, три глави, разделени на параграфи, а параграфите – на точки, заключение и използвана литература. Справката за литературните източници съдържа 74 заглавия. Бележките под линия 218 на брой.

III. СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИЯТА

Въведение

Във въведението е обоснована актуалността и обществената значимост на проблемите, свързани с изработване на съвременна концепция за наказателната политика на държавата. Подчертано е, че подходът на публичната реакция срещу престъпното поведение следва да е съобразена както с конкретните общественно-политически нагласи, така и със световните тенденции в развитието на наказателното право.

Въпреки присъединяването на България първо към Съвета на Европа, а впоследствие към Европейския съюз в последните години остават настрана основните идеи и принципи, въз основа на които развитите общества изграждат системата на наказателноправното си регулиране. Критикува се законодателят за това, че в последните години измененията на наказателния закон отразяват тенденция за засилване на наказателната репресия, което води до утвърждаване в общественото съзнание на погрешната представа за превантивната функция на наказателния закон. Макар и генералната превенция да е част от целите на всяко едно наказание, тази функция на наказателноправното регулиране е силно надценена. Изтъкнато е, че наказателната политика на държавата не е формирана въз основа на научното познание за престъпността и в частност – за престъплението и наказанието, за престъпния деец и пострадалия, а се основава на обществен натиск и се ръководи преди всичко от популистки подбуди.

Във въведението е отделено специално внимание на понятието за депенализация в широк и в тесен смисъл на думата. Подчертано е разбирането на автора, че депенализацията представлява неприлагане на предвидено в Наказателния кодекс наказание за извършено престъпление. Според автора това означава, че вместо наказание (в наказателноправен смисъл) се използват различни методи за освобождаване от наказателна отговорност или изключване на наказателната отговорност, които отново са изрично предвидени в Наказателния кодекс. Това разбиране за депенализацията илюстрира, че тя се различава значително от декриминализацията, тъй като при нея престъпният характер на деянието не отпада. Уточнено е, че основният фокус на изследването е насочен към освобождаването от наказателна отговорност като форма на депенализация.

Най-накрая е наблегнато на обстоятелството, че за ефективността на наказателноправната санкция е важна не толкова нейната строгост, колкото неизбежността ѝ. Освен това е нужно да се съизмери видът и размерът на наказанието с ценностите, които правото защитава, така санкционните последици максимално ефективно да постигнат своите цели. Едновременно с това размерът на наказанието е необходимо обективно да отразява обществената опасност на деянието.

Подчертано е, че изследването е провокирано от търсенето на нужния баланс между обществените очаквания за тежестта на наказателната репресия и съответствието на българското наказателно право със световните практики за хуманизиране на правните системи. Авторът споделя тезата, че криминализацията на всяко едно общественноопасно деяние се предопределя от обективни фактори – икономическо развитие, международноправни условия и дори общественото мнение, но последните години законодателят ни има

емпиричен подход към криминализацията, който е типичен за други исторически епохи..

Глава първа

Общи въпроси

В **първата глава** на дисертационния труд са обобщени общите въпроси, които способстват за изясняване на понятието за депенализацията в българското наказателно право.

В *параграф първи*, именуван исторически и сравнителноправен анализ, е направен опит за проследяване на еволюцията на обществената реакция срещу престъпното поведение от древността до наши дни, както и съвременните тенденции в развитието на системата от държавна принуда.

В точка първа от параграфа е проследена в исторически план общата тенденция към хуманизация на наказателното право, която в най-голяма степен се проявява в последните десетилетия на XX в. Посочено е, че тази тенденция се изразява както в търсене на алтернативни наказания на лишаването от свобода, така и на други възможности за разрешаване на конфликти, включително и помирението с пострадалия като основание за освобождаване от наказателна отговорност. Изследвано е развитието на българското наказателно право в контекста на използваните способности за смекчаване на наказателната репресия.

В точка втора е направен сравнителноправен анализ. Маркирано е взаимодействието между българското наказателно право и международното право, както и с правото на Европейския съюз. Понататък са разгледани познати в някои държави форми за смекчаване на

наказателната репресия, чрез които в тези държави се съчетават обществените очаквания за справедливост при наказването за извършено престъпно деяние с идеите за пропорционалност и хуманност на наказанието. Представени са възможностите за смекчаване или изключване на наказателната репресия в Германия и Франция (където тези възможности са част от процесуалното право и са основани на принципа на целесъобразност), Испания и Русия (където съществуват възможности за освобождаване от наказателна отговорност, регулирани от материалното наказателно право).

В отделна точка са представени основните идеи за т.нар. „възстановително правосъдие“ и са маркирани подходите на някои европейски държави по отношение на медиацията в по наказателни дела /Дания, Испания, Швеция/.

В *параграф втори* в отделни точки са изяснени основни понятия за наказателноправната наука, без разбирането на които не би могъл да бъде изяснен институтът за освобождаване от наказателна отговорност.

В точка първа са обобщени водещите теоретични възгледи относно общото понятие за юридическа отговорност.

В точка втора е разгледано понятието наказателна отговорност, като е изследвано съотношението между наказателната отговорност и наказанието, както и между наказателната отговорност и други мерки за държавна принуда - принудителните медицински мерки, предвидени в чл. 89 – 92 НК, мерките по чл. 53 НК и възпитателните мерки.

Тъй като в изследването е прието, че депенализацията е форма на диференциация на наказателната отговорност в точка трета са изяснени и

понятията за диференциация и индивидуализация на наказателната отговорност.

Най-накрая в отделни точки са разгледани понятието административнонаказателна отговорност, както и съотношението между административно нарушение и престъпление.

Глава втора

Освобождаване от наказателна отговорност

Втората глава на изследването е посветена на освобождаването от наказателна отговорност като форма на депенализация.

В *първия параграф* е обобщено понятието за освобождаване от наказателна отговорност, като е отграничен този институт с други сходни институти, при които наказателната отговорност не възниква или не се реализира в пълен обем. Фокусът на тази част от насочен към освобождаването от наказателната отговорност като специфичен институт на наказателното ни право, който е доказал своето място като форма на диференциация на наказателната отговорност.

В точка първа е очертано съотношението между освобождаването от наказателна отговорност и основанията за отпадане на наказуемостта на деянието, както и със съществуващите поощрителни разпоредби в Наказателния кодекс, които авторът обобщава като основания за изключване на наказателната отговорност на извършителя.

В точка втора е разграничено освобождаването от наказателна отговорност от освобождаване от изтърпяване на наказание.

В *параграф втори* е проследено историческото развитие на институтите за освобождаване от наказателна отговорност. В общ план са разгледани съществуващите към момента на приемането на Наказателния кодекс възможности за освобождаване от наказателна отговорност на непълнолетните, освобождаване от наказателна отговорност с предаване на обществено поръчителство и освобождаването от наказателна отговорност с предаване на другарски съд. След като са очертани основните теории относно същността на освобождаването от наказателна отговорност, е дадена собствена оценка на правната същност на тази форма на диференциация на наказателната отговорност

В *третия параграф* е изследван институтът на освобождаване от наказателна отговорност на непълнолетните по чл. 78 НК. Посочени са както основанията за този вид освобождаване от наказателна отговорност, така и предпоставките за освобождаване от наказателна отговорност на непълнолетните - да не е навършил 18-годишна възраст както към момента на деянието, така и към момента на освобождаването му от наказателна отговорност; деянието не трябва да представлява голяма обществена опасност; непълнолетният да е извършил деянието поради лекомислие или увлечение и спрямо непълнолетния извършител да може успешно да се приложи някоя от възпитателните мерки по Закона за борба с противообществените прояви на малолетните и непълнолетните. Направен е извод, че отсъства критерий за степента на обществената опасност на извършеното от непълнолетен деяние, за да може да бъде освободен от наказателна отговорност, както и че няма ограничение на етапа на развитие на наказателното правоотношение, в който

непълнолетният може да бъде освободен от отговорност. Отражено е, че това е единственият институт в съвременното ни наказателно право, в който за поправка и превъзпитанието на общественоопасно деяние се включва и обществеността чрез участието на местните комисии за противообществените прояви на малолетните и непълнолетните.

Направен е изводът, че извършеното от страна на непълнолетния запазва престъпния си характер, като държавата безусловно се отказва от възможността да реализира наказателната отговорност спрямо него и че в съдебната практика не съществуват значителни трудности при прилагането на този институт.

Параграф четвърти е посветен на освобождаването от наказателна отговорност с налагане на административно наказание по чл. 78а НК. Проследена е еволюцията на вижданията на законодателя относно прилагането на този вид освобождаване от наказателна отговорност.

В точка първа подробно са изследвани материалните предпоставки за този вид освобождаване от наказателна отговорност. Посочено е, че за отграничаване на престъпленията, за които е приложим институтът законодателят е използвал обективен подход – чрез формата на вина и размера на наказанието лишаване от свобода., а по отношение на личността на извършителя – неговото съдебно минало. Критично е изследван подходът на законодателя за ограничаване на приложното поле на освобождаване от наказателна отговорност с налагане на административно наказание чрез въвеждане на специални изключения. Обобщено е, че за около 2/3 от съставите на престъпления в Наказателния кодекс чл. 78а НК е приложим, а въведените изключения се отнасят едва до 16 състава на престъпления

По-нататък в точка втора е разгледан и и процесуалният ред, по който се осъществява освобождаването от наказателна отговорност с налагане на административно наказание.

В този параграф в отделни подточки са посочени проблемите в практиката при прилагането на институтите на освобождаване от наказателна отговорност с налагане на административно наказание:

- при освобождаването от наказателна отговорност с налагане на административно наказание на непълнолетните;
- във връзка с изискването за възстановяването на вредите от престъплението,
- относно „реабилитацията“ на освободените от наказателна отговорност с налагане на административно наказание,
- проблемите пред правоприлагането, свързани с определяне на понятието „пияно състояние“;
- усложненията във връзка изключването на освобождаването от наказателна отговорност с налагане на административно наказание при множество престъпления,
- затрудненията при тълкуването на ограничението за освобождаване от наказателна отговорност с налагане на административно наказание, когато деянието е извършено спрямо орган на власт при или по повод изпълнение на службата;
- отделно е изследван и процесуалният въпрос, свързан с възобновяването на наказателното производство при освобождаване от наказателна отговорност с налагане на административно наказание.

Глава трета

Административни нарушения по Наказателния кодекс. За припокриването на състави на престъпления и административни нарушения.

Глава трета е посветена на административните нарушения по Наказателния кодекс и на проблемите в практиката във връзка с припокриването на състави на престъпления с административни нарушения.

В *първия параграф* от тази глава в общи бележки се критикува законодателния подход за създаване на състави на административни нарушения в Особената част на Наказателния кодекс. Подложено е на анализ Тълкувателно решение № 3 от 22.12.2015 г. по тълк. д. № 3/2015 г. на Върховния касационен съд, разясняващо правилото *non bis in idem* при наличието на конкуренция между наказателна отговорност и административнонаказателна отговорност

Във *втория параграф* е изследван въпросът за припокриването на състави на престъпления с административни нарушения по специалните закони, като са дадени конкретни примери за това – по Закона за лова и опазване на дивеча, по Закона за горите, по Закона за акцизите и данъчните складове, по Закона за авторското право и сродните му права, по Закона за движението по пътищата. В табличен вид са съпоставени на състави на административни нарушения със съответни състави на престъпления в Наказателния кодекс. Направена е препоръка да бъде изведен единен законодателен критерий, който да бъде ясно определен или поне определяем, за разграничаването на престъплението от

административното нарушение, така че предварително да е известно за извършаването на кои деяния следва да бъде носена административнонаказателна и за кои – наказателна отговорност.

В *третия параграф* са анализирани съставите на административни нарушения, включени в особената част на Наказателния кодекс. Отбелязано е, че подходът на законодателя към въвеждането на съставите на административни нарушения в Наказателния кодекс е хаотичен, без да има сходство както в критериите, така и в езиковата формулировка на правните норми. В отделни точки са посочени различните състави на административни нарушения, които са въведени в Особената част на Наказателния кодекс. Специално внимание е отделено на чл. 218б НК, който е единственият случай на реална декриминализация на престъпления от Наказателния кодекс, при което деянието се превръща в административно нарушение. Авторът приема, че тази декриминализация има място в системата на наказателното право, като е необходима законодателна промяна така че в хипотезата на чл. 218б НК да не попадат деяния със сравнително висока обществена опасност.

Заключение

В *заключението* е обобщена основната теза на автора, че е необходимо да бъде подновена дискусиата относно изграждането на нова концепция за наказателната политика на държавата. В този контекст следва да бъде поставен въпросът за извършването на по-мощни промени, които в своята съвкупност да служат като основа за ефективно предотвратяване, разкриване и наказване на противообществените и

противоправните деяния. Затова е необходимо да бъдат осъществени изменения освен в материалното наказателно право, но и в наказателнопроцесуалното право и административнонаказателното право, така че в своята съвкупност тези изменения да доведат ефективна борба със всички деяния, които накърняват значими за обществото ни блага.

Обобщено е, че в основата на тези реформи следва да се постави икономията на репресия, субсидиарност на наказателноправните мерки, съизмеримост на наказанията с ценностите, които правото защитава, необходимостта от превенция, насърчаването на контролната система, хуманизирането на изпълнението на наказателните санкции, засилената строгост към извършителите на тежки престъпления и важноста на обучението като предпоставка за изграждане на правосъзнание. Критикува се законодателят, който драматично надценява превантивната функция на наказателния закон, изоставяйки научното познание за престъпността и в частност – за престъплението и наказанието, за престъпния деец и пострадалия, както и основните принципи на наказателното право съразмерност на престъплението и наказанието; равенство пред закона; неизбежност на наказанието; хуманно третиране на осъдените и особено на лишените от свобода.

Авторът признава, че оценката кое деяние е престъпно и кое – не, е исторически и обществено обусловена от конкретното социално-икономическо и политическо развитие на обществото, чиито блага се защитават срещу престъпни посегателства, и тази оценка следва да бъде съобразена с обективните обществени потребности. Това обаче не означава, че общественото недоволство всякога следва да бъде удовлетворявано чрез криминализирането на даден медийно отразен случай

Най-накрая са дадени конкретни предложения, които законодателят следва да разгледа, за да бъдат преодолени често срещаните проблеми в практиката, свързани преди всичко с институтите на освобождаване от наказателна отговорност с налагане на административно наказание, както и във връзка със съществуващите състави на административни нарушения в Особената част на Наказателния кодекс.

На първо място се предлага отмяната на разпоредбата на чл. 78а, ал. 7 НК, вследствие на което да отпаднат въведените ограничения на приложното поле в института. Едновременно с това е необходимо да бъде извършен пълен преглед на предвидените в Особената част на Наказателния кодекс наказания за отделните престъпления, които попадат в приложното поле на ал. 1 на чл. 78а а НК. Дадено е предложение или законодателят следва да преосмисли общата материалноправна предпоставка за тази депенализация чрез въвеждане на друг праг на наказанието, за което е възможно освобождаването от наказателна отговорност, или в случаите, когато обществената опасност на съответния състав на престъпление е завишена, то следва да бъде увеличен размерът на санкцията, така че да не е възможно заменянето на наказателната отговорност с друг вид отговорност.

На второ място, се предлага да отпадне възможността за освобождаване от наказателна отговорност с налагане на административно наказание на непълнолетните. Паралелно с тази промяна, за да може да бъде ограничена възможността на решаващия орган за субективна преценка при освобождаване от наказателна отговорност на непълнолетните при наличие на основанията на чл. 61 НК, е необходимо да бъде извършено изменение на чл. 78 НК, така че от принципа за целесъобразност да бъде въведен и принципа за законност.

На трето място, се прела всички състави на административни нарушения да отпаднат от системата на Наказателния кодекс, като съответните деяния бъдат санкционирани единствено по административен ред

В случаите, при които не съществуват съответни състави на административни нарушения, могат да бъдат извършени изменения на специалните закони, така че ако съответното деяние застрашава или уврежда по някакъв начин обществените отношения, то същото да бъде санкционирано по административен ред.

На четвърто място, се предлага да бъде прецизирана разпоредбата на чл. 218б НК, така че, от една страна, да не се декриминализират деяния, които са с висока степен на обществена опасност, и от друга страна – да не се реагира чрез средствата и методите на наказателното право при извършени дребни престъпления против собствеността.

На пето място, е посочено, че е крайно наложително по законодателен ред да бъде преодолян проблемът с конкуренцията между наказателната и административнонаказателната отговорност. За целта е необходимо да бъде изведен единен законодателен критерий (определен или определяем) в кои случаи дадено лице следва да носи наказателна отговорност и в кои – административнонаказателна отговорност. Това означава да бъде осъществен пълен преглед на всички специални закони, в които съществуват състави на административни нарушения, които се припокриват със състави на престъпления и да бъде преценено за отделните деяния какъв вид отговорност е съответна на обществената им опасност.

IV. СПРАВКА ЗА ПО-СЪЩЕСТВЕНИТЕ ПРИНОСИ В ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Предложено е изясняване на понятието за депенализация в наказателното право

2. Изяснено е съотношението между освобождаването от наказателна отговорност и други сходни институти, при които не се стига до реализиране на наказателната отговорност в пълен обем.

3. Използван е интердисциплинарен подход при изследване на проблематиката, свързана с освобождаването от наказателната отговорност и административните нарушения – наказателно право, административно право и наказателнопроцесуално право.

4. Очертани са основните проблеми в практиката при прилагането на института за освобождаване от наказателна отговорност с налагане на административно наказание.

5. Обобщени са всички състави на административни нарушения, които са включени в Особената част на Наказателния кодекс

6. Анализирани са съществени въпроси във връзка с разграничаване на наказателната и административнонаказателната отговорност – относно основанията за възникването им и особеностите във връзка с реализацията им.

7. Представен е проблемът за припокриването на състави на престъпления с административни нарушения.

8. Направени са предложения за усъвършенстване на законодателството по отношение на освобождаването от наказателна отговорност с налагане на административно наказание и декриминализацията по чл. 218б НК.

V. СПИСЪК НА ПУБЛИКАЦИИТЕ ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Освобождаване от наказателна отговорност и налагане на административно наказание на непълнолетни - сп. Съвременно право, Брой 6, 2006 г.

2. Усъвършенстване на законодателството за припокриването на съставите на някои престъпления със състави на административни нарушения в специалните закони - сп. Съвременно право, Брой 5, 2007 г.

3. Нужен ли е съставът на транспортното престъпление по чл. 343, ал. 1, б. “а” НК - сп. Съвременно право, Брой 5, 2013 г.

4. За същността на административното наказване - сп. Общество и право, Брой 9, 2014 г.

5. Критични бележки към Тълкувателно решение № 3 от 22.12.2015 г. по тълк. д. № 3/2015 г. на Върховен касационен съд - сп. Адвокатски преглед, Брой 10, 2016 г.

6. Необходима ли бе криминализацията на някои деяния по транспорта? - сп. Адвокатски преглед, Брой 7-8, 2018 г.